

ПРОГРАМА ЗА ПАРЛАМЕНТАРНА ПОДДРШКА
PROGRAMI PËR MBËSHTETJE PARLAMENTARE
PARLIAMENT SUPPORT PROGRAMME

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

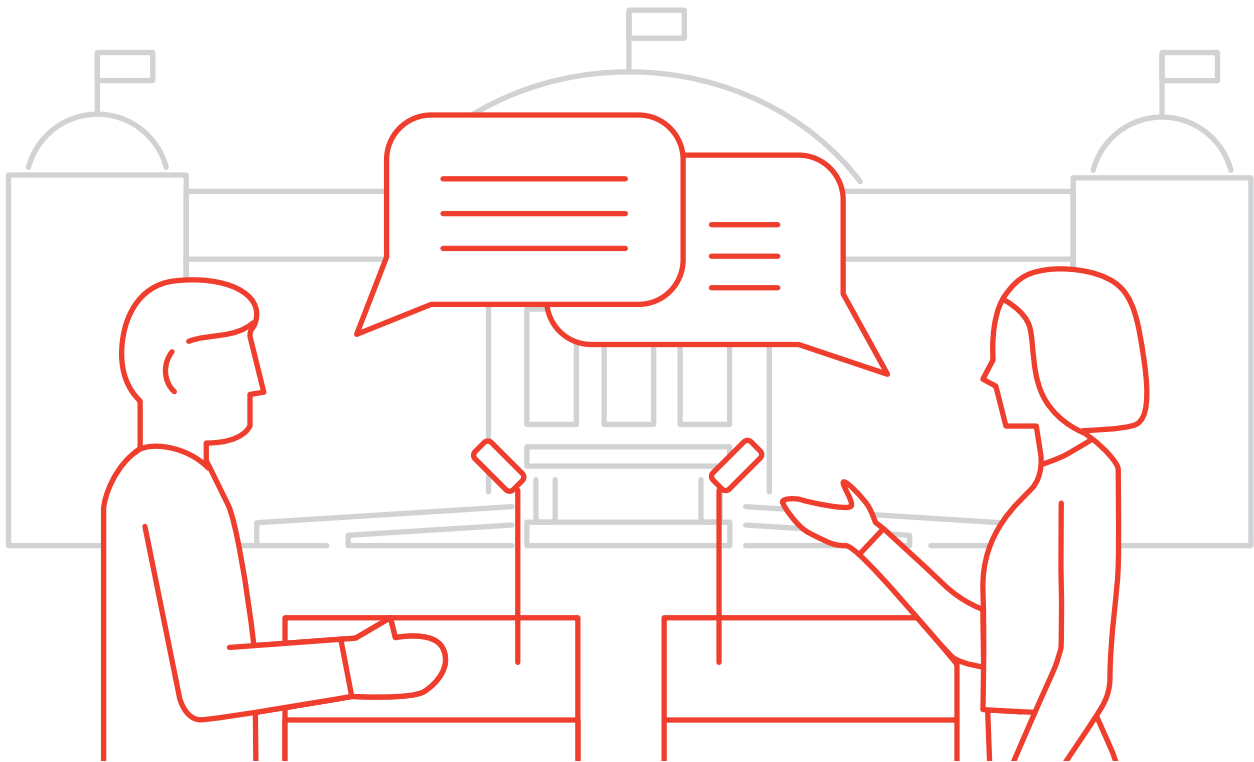
Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Извештај од набљудување бр. 15/2022

ПОГЛЕД НА СОБРАНИЕ: ИЗВЕШТАЈ ОД НАБЉУДУВАЊЕТО НА КВАЛИТЕТОТ НА ДЕБАТАТА ВО СОБРАНИЕТО (ЈАНУАРИ – ЈУНИ 2022)

АВТОРИ: ВЛОРА РЕЧИЦА И НИКОЛА ДОНЕВ

АВГУСТ 2022

Имплементирано од:

Оваа публикација е изготвена во рамките на Програмата за парламентарна поддршка (ПСП), која е поддржана од Швајцарската агенција за развој и соработка (СДЦ) преку Швајцарска Амбасада во Република Северна Македонија. ПСП се спроведува од Националниот демократски институт (НДИ), Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје (ИДСЦС) и Центарот за управување со промени (ЦУП). Содржината на публикацијата на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на СДЦ.

СОДРЖИНА

I.	МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ	5
II.	ВОВЕД	7
III.	РЕЗИМЕ	9
IV.	КВАЛИТЕТ НА ДЕБАТА	13
	Оценка за квалитет на дебата	13
	Тип на дискусии	14
	Степен на аргументација	19
	Одговорност	23
	Сила на подобар аргумент	25
	Извештаи на независни и регулаторни тела	27
V.	ПОЧИТ, ПРЕКИНИ И ОГРАНИЧУВАЊА	31
	Однос кон аргументите и личноста на пратениците од друга партија	31
	Однос кон аргументи и личност според политичка припадност на пратениците	34
	Однос кон аргументи и личност според типот на учесници во дискусијата	36
VI.	МАРГИНАЛИЗИРАНИТЕ ГРУПИ ВО СОБРАНИЕТО	41
VII.	ДЕМОГРАФИЈА НА ГОВОРНИЦИ	45
VIII.	ПРЕПОРАКИ	49
IX.	ПРИЛОГ 1 – ИНДЕКС НА КВАЛИТЕТ НА ДЕБАТА	52

ИМПРЕСУМ

Наслов: Поглед на Собрание: Извештај од набљудувањето на квалитетот на дебатата во Собранието (јануари – јуни 2022)

Издавач: Институт за демократија „Социетас Цивилис“ - Скопје

Автори: Влора Речица и Никола Донеv

Уредник: Марко Трошановски

Дизајн: Дејан Кузмановски

Печатница: Ројал Арт

Место и година на издавање

Скопје, 2022

Тираж

65 копии

Публикацијата може бесплатно да се преземе на:

<https://idscs.org.mk/mk/2022/08/24/%d0%bf%d0%be%d0%b3%d0%bb%d0%b5%d0%b4-%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d0%be%d0%b1%d1%80%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b5-%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d1%88%d1%82%d0%b0%d1%98-%d0%be%d0%b4-%d0%bd%d0%b0%d0%b1%d1%99%d1%83%d0%b4-3/>

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

342.537.4:005.584.1(497.7)"2022"(047.31)

РЕЧИЦА, Влора

Поглед на Собрание : извештај од набљудувањето на квалитетот на дебатата во Собранието : (јануари – јуни 2022) / автори Влора Речица и Никола Донеv. - Скопје : Институт за демократија Социетас Цивилис - (ИДСЦС), 2022. - 59 стр. : граф. прикази, табели ; 30 см

Фусноти кон текстот. - Содржи и: Прилог 1

ISBN 978-608-266-028-8

1. Донеv, Никола [автор]

а) Собрание -- Квалитет на дебата -- Мониторинг -- Македонија -- 2022 -- Истражувања

COBISS.MK-ID 58085637

I. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Квалитетот на дебатата во Собранието се анализира со користење на „Индексот за квалитет на дебата“. Индексот е инструмент што овозможува секој одделен акт на говор на набљудуваната седница да се кодира според неколку главни карактеристики:

- степен на аргументираност на говорот (колку аргументи има во секоја дискусија);
- степен на почит на говорникот кон другите пратеници и нивните аргументи;
- отвореност за прифаќање на туѓите аргументи и менување на сопствените ставови поради поквалитетни аргументи изнесени во расправата;
- можност пратениците непречено да ги изнесат своите ставови.

Во полугодишните Извештаи од набљудувањето на квалитетот на дебатата во Собранието се вклучува и **генералната оценка на квалитетот на дебатата според индексот на квалитет на дебата - Discourse Quality Index (DQI)**. Овој индекс дава средна оценка од 1 до 10 на квалитетот на дебата во Собранието.

Со овој индекс се опфаќаат степенот на образложение (20% од оценката), опфатот на образложение (5%), одговорноста (20%), сила на подобар аргумент (20%), однос кон учесници од друга партија (10%), однос кон аргументи на учесници од друга партија (10%), однос кон надворешни учесници (2,5%), однос кон аргументи на надворешни учесници (2,5%), прекин (5%) и ограничување (5%) како индикатори.

Еден (1), како најниска оценка значи дека пратениците не користат ни еден аргумент за време на нивните обраќања, не се повикуваат на одредени принципи, ги извртуваат аргументите, немаат промена на став и не прифаќаат аргументи, немаат референца кон аргументите на другите или имаат промена на став, но не поради аргументите на другиот. Оценката еден (1), исто така значи дека пратениците покажуваат непочитување кон други учесници и нивните аргументи (пратеници или надворешни учесници), дека има прекин на дискусијата и дека во одреден момент имало физички прекин на говорниците. Од друга страна, оценката десет (10), која значи дека квалитетот на дебатата е одличен, значи дека пратениците користат повеќе од два аргумента, или минимум еден аргумент во нивните обраќања, се повикуваат на одредени принципи, адресираат аргументи соодветно, има промена на став поради подобри аргументи, покажуваат почитување кон личноста и аргументите на другите учесници во дискусијата (пратеници или надворешни учесници), нема прекин на дискусијата и нема ограничување на правото на говор.

Повеќе детали околу методологијата на оценувањето во Прилог 1.

II. ВОВЕД

Согласно со Уставот, Собранието на Република Северна Македонија ја има законодавната власт и во овој мандат е составено од 120 пратеници. Пратениците се избираат на непосредни избори, по пат на пропорционални изборни листи со мандат од четири години. Продолжувајќи ја неформалната пракса, во октомври 2019, Премиерот на тогашната влада на СДСМ, Зоран Заев најави лидерска средба на која предложи предвремени парламентарни избори,¹ петти по ред предвремени парламентарни избори за земјата. Изборите дојдоа откако земјата не беше во можност да ги отпочне преговорите со Европската Унија (ЕУ), поради француското вето и разнишаната доверба во владата на СДСМ, чија платформа главно се засноваше на непрекинатиот пат на земјата кон ЕУ. Во февруари 2020 година, на 137-та седница на Собранието со 113 гласа „за“ и ниту еден против или воздржан, едногласно се донесе одлуката за негово распуштање, додека „следниот ден, на 17 февруари, претседателот на Собранието, Талат Џафери, во рамките на своите уставни и законски надлежности, ги распиша изборите² на 12 април.“³ И покрај плановите парламентарните избори да се одржат во април, поради влошената ситуација со Ковид 19 пандемијата тие беа одложени и конечно одржани на 15 јули 2020 година.

На овие избори, СДСМ и коалицијата „Можеме“ - освои 46 пратеници, ВМРО-ДПМНЕ и коалицијата „Обнова за Македонија“, освои 44 пратеници, додека Демократската унија за интеграција (ДУИ), освои 15 пратеници. Коалиција Алијансата за Албанците и Алтернатива освои 12 пратеници, Левица освои 2 пратеника, додека Демократската партија на Албанците освои 1 пратеник. Владина коалиција се формираше помеѓу СДСМ и коалиција „Можеме“, ДУИ и ДПА, по неколку недели преговори помеѓу политичките партии. Со оваа коалиција, Владата осигура мнозинство во Собранието со 62 пратеника, додека на опозицијата ѝ се придружија ВМРО-ДПМНЕ и коалиција „Обнова за Македонија“, Коалиција Алијанса за Албанците и Алтернатива и Левица. Мнозинството во Собранието ќе се смени во ноември 2021 година. По најавената оставка на Зоран Заев од позицијата лидер на СДСМ и Премиер, Движењето Беса ѝ се придружи на опозицијата во обид за изгласување недоверба на Владата предводена од СДСМ. Иницијативата за гласање недоверба беше неуспешна, поради промена на став на еден од пратениците на Движење Беса. По неколку неделни преговори, СДСМ ќе успее да формира коалиција со опозициската Алтернатива, со што од декември 2021 година,

1 „Заев: Одиме на брзи предвремени избори“, Дојче веле, 19 октомври 2019. Пристапено на: <<https://p.dw.com/p/3RYux>>(последна посета: 10 март 2020)

2 Решение за распишување предвремени избори за пратеници во Собрание на Република Северна Македонија. Решението е преземено од страницата на Државната изборна комисија (ДИК). Пристапено на: <https://www.sec.mk/parlamentarni-izbori-2020/?_thumbnail_id=6946> (последна посета: 9 март 2020)

3 Панковски, М. и други (2020). Прирачник за парламентарни избори во Република Северна Македонија 2020 година: Второ дополнето издание. Фондација Конрад Аденауер, Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје

Собранието почна со регуларна работа со ново мнозинство формирано од СДСМ и коалиција, ДУИ, ДПА и Алтернатива, вкупно 64 пратеници.

Во периодот од јануари до јуни 2022, Собранието генерално беше активно со седници. Во овој период Собранието изгласа нова Влада, дискутираше за интерпелацијата на претседателот на Собранието, Талат Џафери, одржа три седници на пратенички прашања, од предвидени шест со Деловникот на Собранието, додека во мај и јуни 2022 опширно дискутираше за измени и дополнувања на Буџетот на државата за 2022 година.

Помеѓу периодите на полугодишните извештаи за квалитет на дебата, ИДСЦС објави неколку кратки анализи за дебатата во Собранието врз основа на претходни периоди на набљудување на квалитетот на дебата, а тие се достапни на овој [линк](#). Повеќе информации за нивото на квалитетот на дебатата во Собранието за периодот јули – декември 2021 има на следниот линк [„Поглед на Собрание: Извештај од набљудувањето на квалитетот на дебатата во Собранието \(јули – декември 2021\).“](#)

Во периодот јануари – јуни 2022, набљудувањето се фокусираше на дискусиите што се однесуваат на точки од собранискиот дневен ред кои спаѓаат во областите на владеење на право, човековите права и демократија. Во оваа насока, ИДСЦС ги набљудуваше оние собраниски работни тела и пленарни седници во чиј делокруг влегуваат споменатите области. **Пред вас е извештајот за квалитетот на дебатата во Собранието, кој се однесува на периодот од јануари – јуни 2022 година.**

III. РЕЗИМЕ

Извештајот покажува релативно ниското ниво на квалитетот на дебатата во Собранието во последните 2 години и го потврдува заклучокот дека постои простор за значително подобрување. **На скала од 1-најнизок до 10 - највисок, средната оценка на квалитетот на дебатата во Собранието во првото полугодие на 2022 е 5,5.**

Поактивни со вклучување во дискусиите биле пратениците од опозицијата, кои учествувале во 64% од набљудуваните дискусии, додека пратениците од власта учествувале во 36%. Најчесто за збор се јавувале и најдолго на пратеничката говорница се задржувале пратениците Бојан Стојаноски и Гордана Сиљјановска Давкова. Меѓу најактивните 10 пратеници, се најдоа само три пратенички, Гордана Сиљјановска Давкова, Жаклина Лазаревска, и Ели Панова, односно две пратеничка помалку споредено со претходниот период (јули – декември 2021). **Забележително е и тоа што во овој период учеството на жените во дискусијата се задржува на 42%, слично како и во јули – декември 2021, што претставува највисоко учество во споредба со сите претходни периоди на набљудување.**

Извештајот бележи слично ниво на интеракција и размена на ставови помеѓу учесниците во дискусијата со претходниот период на набљудување (јули – декември 2021). Во набљудувачкиот период, се одржа само три седници на пратенички прашања, од шест кои се предвидени во Деловникот на Собранието.

Во 51% од анализираните дискусии, учесниците немаа аргументи, додека во 42% од анализираните дискусии имаа слаба аргументација, односно говорниците понудија образложение на своите позиции што не е доволно да се смета за еден целосен аргумент. Нивото на аргументирање е на слично ниво со претходниот период на набљудување јули – декември 2021 година, додека генерално се забележува влошување во споредба со периодот јануари – јуни 2021 и август – декември 2020. Еден или повеќе аргументи се забележани во 6.4% од дискусијата. Факти беа користени во само 3% од дискусиите.

Во однос на тоа како пратениците одговараат на упатени аргументи од страна на други пратеници, набљудувањето забележува дека во само 10% од нивните излагања, пратениците соодветно ги адресирале аргументите, односно пратеникот/пратеничката директно одговорил/а на аргументи што претходно му ги упатил друг учесник во дискусијата. Понатаму, во 24% од дискусијата пратениците делумно одговараа на упатените аргументи, а делумно ги извртуваа или игнорираа. Во 11% од случаите аргументите не беа игнорирани, но беа извртени, додека во 9% аргументите на другите пратеници беа целосно игнорирани. Во 46% од случаите немаше упатени аргументи или прашања од други пратеници, што посочува на генерално ниско ниво на дискусија.

Во овој период на известување, во набљудуваните **дискусии не беше забележана промена на став кај пратениците поради подобри аргументи на соговорниците или било која друга причина**, што означува влошување во споредба со минатиот период кога промена на став беше забележана кај 9 пратеници.

Од јануари до јуни 2022 година, беше набљудувано разгледувањето на 12 и од независни и регулаторни тела поднесени до Собранието. **За 2 извештаи воопшто не се водеше дискусија во пленарните и комисииските седници, туку тие беа само презентирани од страна на подносителите, додека за 10 извештаи од независни и регулаторни тела пратениците развија дискусија во комисииските и пленарните седници и тие подлегнаа на одредено ниво на контрола.** Овој период пратениците генерално се вклучија активно во дискусија и разгледувањето на поголемиот број на извештаи, за кои е исклучително важно да се разгледуваат во Собранието, со цел поголема транспарентност на работата на извршната власт, со тоа што граѓаните би имале поголем увид во работата на независните и регулаторните тела.

Пратениците повеќе се осврнаа кон личноста на соговорникот од друга политичка опција, отколку кон нивните аргументи, што е во линија со праксата што ја имале пратениците од почеток на мандатот во август 2020 година. **Тие во 76% од нивната дискусијата не искажаа никаков однос кон аргументите на другиот, додека кон личноста на другиот не искажаа никаков однос во 65% од дискусијата.**

Извештајот го потврдува и константно нискиот осврт на пратениците кон правата на маргинализираните групи, низ сите периоди на набљудување. **Забележано е дека пратениците во речиси 89,9% од нивната дискусија, не се осврнуваат кон правата на маргинализираните групи, доколку специфично не се дискутира за одреден закон или тема на дневен ред поврзано за нивните права.**

Неопходно е зголемување на квалитетот на дебатата и нивото на аргументираност на говорите на пратениците во Собранието, кое може да се постигне преку: **Зголемување на информираноста и знаењата на пратениците** за темите кои се предмет на дискусија, како и подобрување на нивните дебатни и ораторски вештини; Собранието да биде вклучено во процесот на **Проценка на влијанието на регулативата (ПВР)**; Пратениците треба **внимателно и минимално да ја користат скратената постапка и постапката на разгледување на предлог-законите со европското знаменце**; Суштински е пратениците да се надоградат со стручност и разбирање за влијанието на законите врз животот на различни групи граѓани; Пратениците проактивно да користат алатки што им стојат на располагање за **зајакнување на капацитетите за разгледување и дебатирање по закони**, меѓу кои и обуките што ги нуди Програмата за парламентарна поддршка (ПСП) и суштински е Собранието да воведи **календар на седници**, што би овозможило повеќе време за спремање на пратениците за точките на дневен ред.

IV.

КВАЛИТЕТ НА ДЕБАТА

IV. КВАЛИТЕТ НА ДЕБАТА

■ ОЦЕНКА ЗА КВАЛИТЕТ НА ДЕБАТА

Оценката за квалитетот на дебата за периодот јануари – јуни 2022 година, на скала од 1 до 10 е 5,5 – што означува благо подобрување на квалитетот на дискусијата споредено со периодот јули – декември 2021 година, за кој оценката за квалитетот на дебатата беше 5,4. И покрај благото подобрување, со оценка 5,5 дискусијата во Собранието не ја добива **минималната потребна оценка за да се именува како дебата, со оглед на лошите оценки во однос на речиси сите параметри што придонесуваат во оценката на квалитет на дебата**, како степенот на аргументација, степенот на почит на говорникот кон другите пратеници и нивните аргументи; и отвореноста за прифаќање на туѓите аргументи и менување на сопствените ставови поради поквалитетни аргументи изнесени во расправата. **Генерално, квалитетот на дебатата, како и во претходните периоди, е на ниско ниво, со голем простор за подобрување.**

Со оценка 5,5 дискусијата во Собранието не ја добива минималната потребна оценка за да се именува како дебата, со оглед на лошите оценки во однос на речиси сите параметри што придонесуваат во оценката на квалитет на дебата.

**ОЦЕНКАТА ЗА КВАЛИТЕТОТ НА ДЕБАТА
ЗА ПЕРИОДОТ ЈАНУАРИ – ЈУНИ 2022
ГОДИНА, НА СКАЛА ОД 1 ДО 10**

■ ТИП ДИСКУСИИ

Овој период (јануари – јуни 2022 година) 56% од набљудуваните дискусии беа дел од пленарни седници, додека 44% комисиски расправи,⁴ додека **вкупно се набљудувани 2 025 единечни дискусии или излагања на пратеници и надворешни учесници⁵ во дебатата.**

Вкупно во првата половина на 2022 година одржани се три седници на пратенички прашања, додека набљудувана е и една комисиска седница посветена на јавна расправа, како и една комисиска седница посветена на јавна дискусија. **Во овој период не е одржана ниту една надзорна седница.** Од набљудуваните дискусии, 35% се однесуваа на измени и дополнувања на закон, додека 13% на нови предлог-закопи. 12% од дискусиите се однесуваат на извештаи на независни или регулаторни тела, 7% беа посветени на пратенички прашања, додека 33% од набљудуваните дискусии се однесуваа на други акти, меѓу кои и дискусиите што се водеа за акти кои се однесуваа на буџетот на РСМ, интерпелацијата на претседателот на Собранието, именувања, изгласување на нова Влада, финансиски планови на независни и регулаторни тела, предлог-одлуки, стратегии, извештајот на Европската комисија за Република Северна Македонија за 2021 година итн. Како предлагач на најголемиот дел (79%) од предлог-закопите, измените и дополнувања на закони како и други акти се појавува Владата, додека за 21% од актите официјални предлагачи беа пратениците. Од набљудуваните акти, 72% беа спроведени со нормална постапка, 13% со скратена постапка, додека 15% од набљудуваните акти во Собранието се разгледуваа со европско знаменце.

Пратениците треба внимателно и минимално да ја користат скратената постапка и постапката на разгледување на предлог-закопите со европското знаменце.

Во период јануари – јуни 2022, од набљудуваните акти, 72% беа спроведени со нормална постапка, 13% со скратена постапка, додека 15% од набљудуваните акти во Собранието се разгледуваа со европско знаменце.

4 Комисија за политички систем и односи меѓу заедниците, Комисија за финансирање и буџет, Комисија за европски прашања, Комисија за економски прашања, Комисија за еднакви можности на жените и мажите, Комисија за надзор над спроведување на мерките за следење на комуникациите, Комисија за транспорт, врски и екологија, Комисија за труд и социјална политика и Комитет за односи меѓу заедниците.

5 Како надворешни учесници во дискусијата во Собранието се сметаат сите говорници во пленарните и комисиските седници што не го држат статусот пратеник, но имаат право на учество во собраниската дебата, како на пример Премиерот, министри, претставници на регулаторни тела и агенции итн.

Во споредба со многу прашања од јавен интерес, овој период најмногу се дискутираше за изменувањето и дополнувањето на Буџетот на државата и новата Влада која беше изгласана во јануари 2022.

Во набљудуваните седници, најмногу дискусија се водеше за „Предлог за изменување и дополнување на Буџетот на Република Северна Македонија за 2022 година“, „ Предлог за состав на Влада на Република Северна Македонија“ и „ Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за минимална плата во Република Северна Македонија“. Поекстензивна дискусија се водеше и за “Предлог на одлука за разрешување член на Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието на Република Северна Македонија,” како и за „Интерпелација за работата на претседателот на Собранието на Република Северна Македонија, Талат Џафери“.

Според политичката припадност на говорниците од набљудувањето во овој период произлегува дека пратениците од мнозинството составено од СДСМ и коалиција, ДУИ, Алтернатива и ДПА учествуваа во 36% од набљудуваните дискусии, додека опозицијата составена од ВМРО-ДПМНЕ и коалиција, Коалиција Алијанса за Албанците, Движење Беса и Левица, учествуваа во 64% од набљудуваните дискусии.⁶

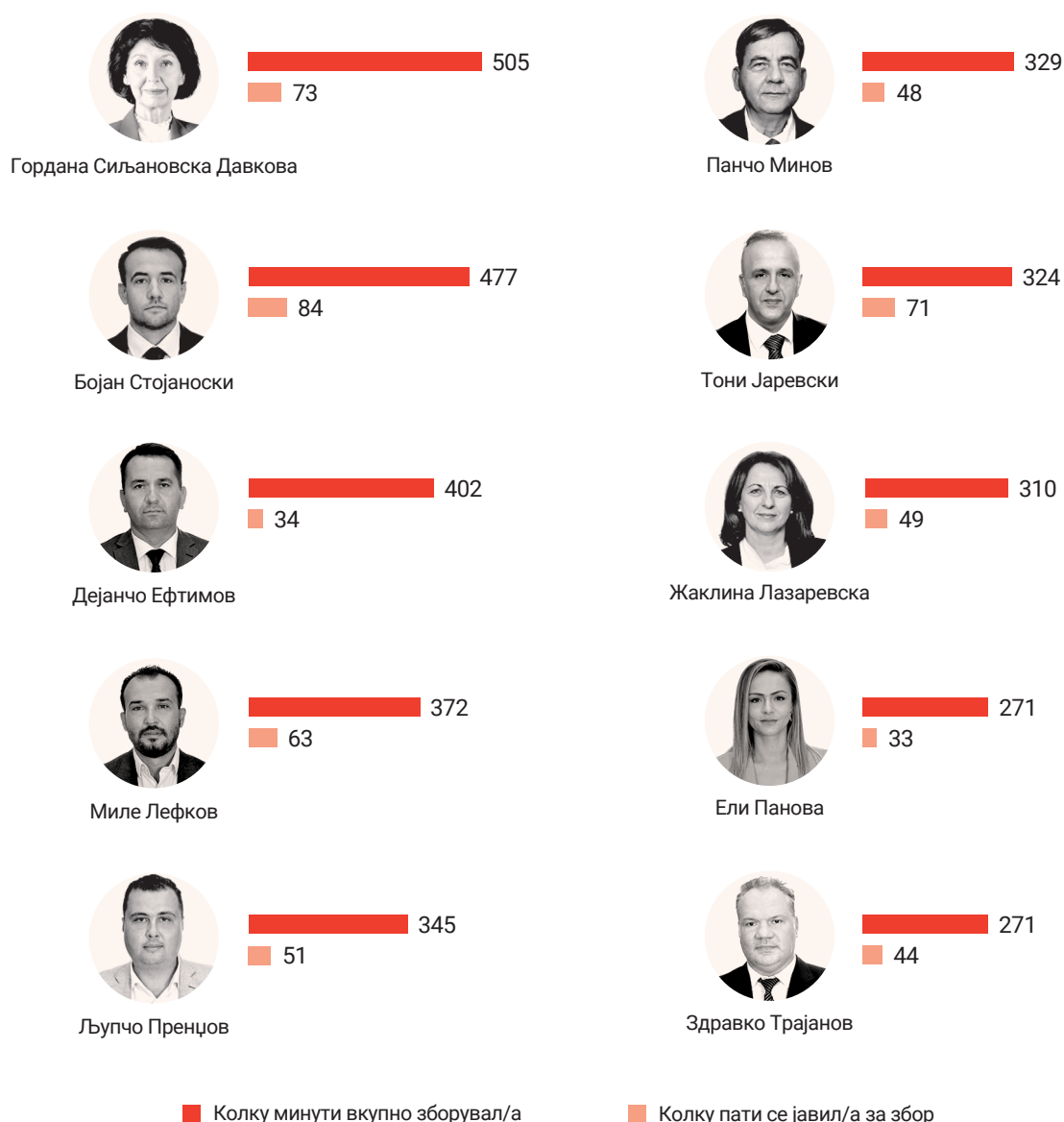
Графикон 1. Политичка припадност на пратениците

⁶ Композицијата на мнозинството и опозицијата ќе се смени во декември 2021 година, кога ќе се формира нова владејачка коалиција составена од СДСМ и коалиција, ДУИ, ДПА и Алтернатива, додека опозицијата ќе биде составена од ВМРО-ДПМНЕ и коалиција, Алијанса за Албанците, Движење Беса и Левица.

Најактивни, односно пратеници кои на собраниската говорница се задржаа најдолго, се Гордана Сиљановска Давкова со 505 минути, Бојан Стојаноски со 477 минути и Дајанчо Ефтимов со 402 минути. Според тоа колку пати се јавиле за збор, најактивен е, исто така, пратеникот Бојан Стојаноски кој зеде збор 84 пати, пратеничката Гордана Сиљановска Давкова со 73 пати и Тони Јаревски со 71 пати. Меѓу десетте пратеници кои најдолго се задржаа на говорницата во овој период на набљудување се најдоа три пратенички, Гордана Сиљановска Давкова, Жаклина Лазаревска и Ели Панова.

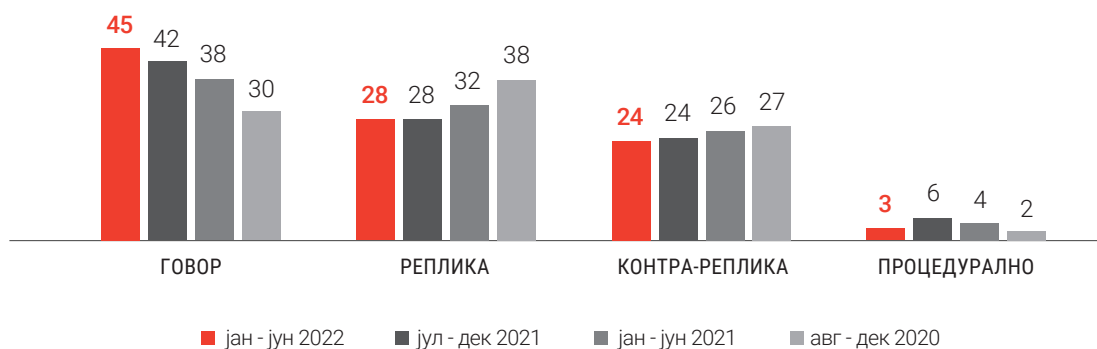
Графикон 2. Кои пратеници биле најактивни?

Според типот на набљудувани дискусии во овој период, поголем дел отпаѓаат на говори (45%), додека 28% од дискусијата отпаѓа на реплики и 24% на контра-реплики. Оваа укажува на релативно задоволително ниво на интеракција помеѓу пратениците, но со тоа што паѓа бројот на реплики, исто укажува на генерално помалку интерес за дискусија помеѓу пратениците. Пратениците 58 пати го користеле правото на процедурална забелешка за искажување свои ставови и мислења, што укажува на пад на бројот на процедурални забелешки од 3 проценти поени споредено со претходниот период на набљудување на дискусијата во Собранието.

Интеракцијата помеѓу пратениците беше на релативно задоволително ниво, но генерално, поголем дел од времето е посветено на говори. Тоа укажува на генерално мал интерес за дискусија помеѓу пратениците.

Графикон 3. Тип на дискусии (%)

Овој период се одржа три седници на пратенички прашања, со што се ограничува можноста на Собранието за контрола и надзор на извршната власт.

Според Деловникот на Собранието на РСМ, законодавниот дом е задолжен да одржува седница на пратенички прашања секој последен четврток од месецот.⁷ Во овој периодот на јануари – јуни 2022 година, се одржа само три седници на пратенички прашања, од шесте предвидени со Деловникот на Собранието. Пратеничките прашања се клучна алатка за надзор врз работата на Владата, но и за барање одговорност од неа. Поради тоа, клучно е Собранието доследно да ги организира седниците за пратенички прашања. На одржаните седници во ▶

⁷ Деловник на Собрание на Република Северна Македонија <<https://www.sobranie.mk/content/Delovnik%20na%20RM/DelovniknaSRMPrecistentekstAvgust13.pdf>>

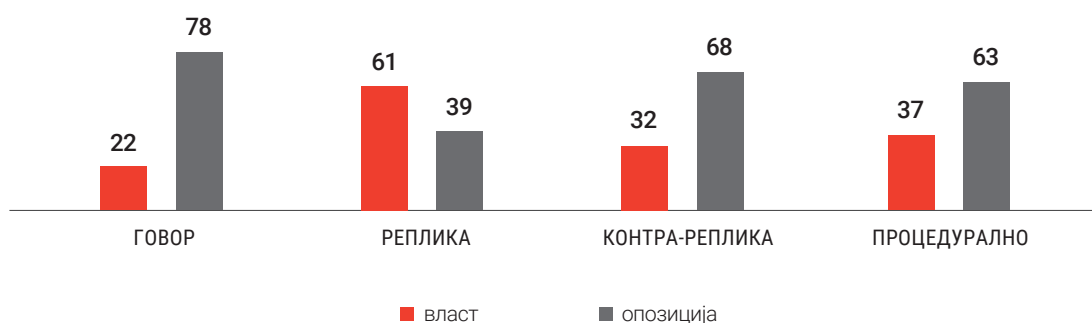
► април, мај и јуни, поставени беа 27 пратенички прашања и 59 дополнителни пратенички прашања или 58% од дискусијата на овие седници е посветена на прашања, додека другиот дел на дискусијата е посветена на одговорите на пратеничките прашања (42%) од страна на претставниците на Владата.

Графикон 3.1 Седница на пратенички прашања (%)

Осврнувајќи се кон типот на дискусија според политичката припадност на говорниците, може да се забележи дека најголем дел од дискусијата е иницирана од страна на опозицијата, преку нивните говори (78%) за точките на дневен ред, додека поголем дел од репликите ѝ припаѓаат на власта (61%). Најголем дел од контра-репликите ѝ припаѓаат на опозицијата (68%). На опозицијата ѝ припаѓа и поголем дел од процедуралните забелешки (63%). **Типот на дискусии и нивното траењето е регулирано со член 86 и член 89 во Деловникот на Собранието на РСМ.**⁸

Графикон 4. Тип дискусија според политичка припадност (%)

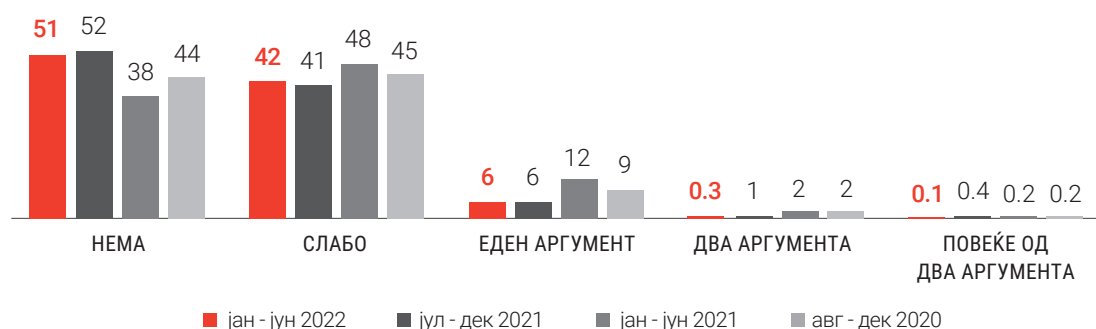
8 Деловник на Собрание на Република Северна Македонија
<https://www.sobranie.mk/content/Delovnik%20na%20RM/DelovniknaSRMPrecistentekstAvgust13.pdf>

■ СТЕПЕН НА АРГУМЕНТАЦИЈА

Во 51% од анализираните дискусии, учесниците немаа аргументи, додека во 42% од анализираните дискусии имаа слаба аргументација, односно говорниците понудија образложение на своите позиции што не е доволно да се смета за еден целосен аргумент. Нивото на аргументирање е на слично ниво со претходниот период на набљудување јули – декември 2021 година, додека генерално се забележува влошување во споредба со периодот јануари – јуни 2021 година и август – декември 2020 година. Во само 6% од набљудуваните дискусии говорниците користеа еден аргумент за да ја образложат нивната позиција, што е на исто ниво во споредба со претходниот период. Само шест говорници користеа 2 аргумента, додека во набљудуваните дискусии, говорниците користеа повеќе од два аргумента за да ја поткрепат својата позиција во 3 инстанции или во само 0,1% од набљудуваните излагања.

Во 51% од анализираните дискусии, учесниците немаа аргументи, додека во 42% од анализираните дискусии имаа слаба аргументација, **односно говорниците понудија образложение на своите позиции што не е доволно да се смета за еден целосен аргумент.**

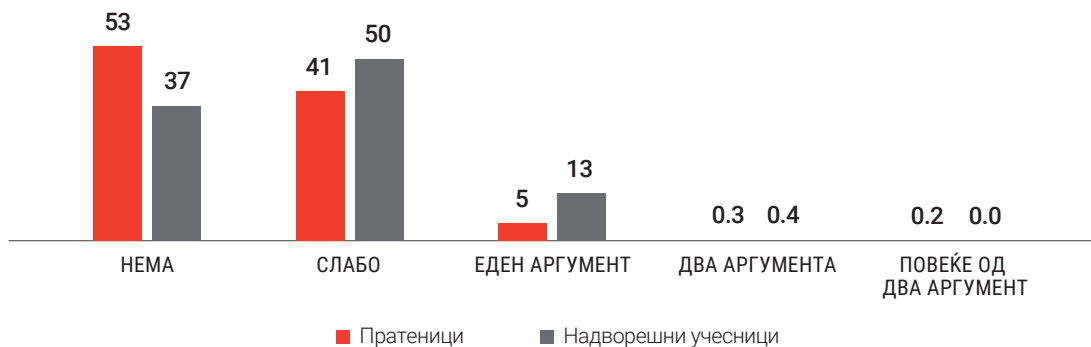
Графикон 5. Степен на аргументираност на дискусиите (%)

Од вкупно мониторирани 2 025 излагања на пратеници и надворешни учесници во дискусијата, 88% (1 787) припаѓаат на пратеници, додека 12% (238) припаѓаат на надворешни учесници, т.е. сите говорници во пленарните и комисииските седници што не го држат статусот пратеник, но имаат право на учество во собраниската дебата, како на пример Премиерот, министри, претставници на регулаторни тела и агенции итн. Ако го анализираме степенот на аргументираност според типот на говорник, пратениците почесто користат аргументи во споредба со надворешните учесници во дискусијата. Од друга страна, половина од дискусиите на надворешните учесници се карактеризирани од слабо аргументирање, во споредба со 41% од дискусиите на пратениците. **Генерално, степенот на аргументација е на ниско ниво во дискусиите на двете категории говорници, пратеници и надворешни учесници.**

Генерално, степенот на аргументација е на ниско ниво во дискусиите на двете категории говорници, пратеници и надворешни учесници, **што укажува на генерално ниско ниво на култура на дебатирање.**

Графикон 5.1 Степен на аргументираност на дискусиите според типот на учесници во дискусијата (%)

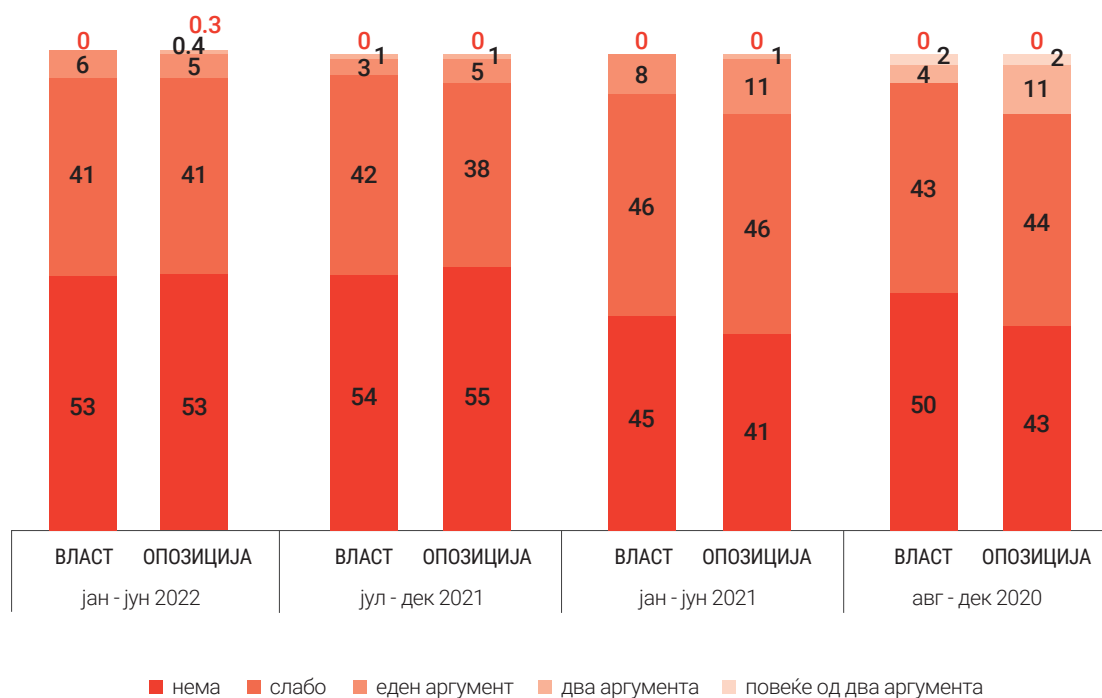
Доколку податоците се анализираат според политичка припадност на пратениците, 41% од дискусијата водена од пратениците од власта е слабо аргументирана, додека во 53% не е идентификувано никакво образложение во врска со темата на дискусија на седницата. Во 6% од дискусиите на мнозинството е идентификуван еден аргумент, додека два или повеќе аргумента не се забележани воопшто. Споредбено со аргументираноста на дискусиите во минатиот период на известување, степенот на аргументираност кај власта е генерално ист, со занемарливи разлики.

Во однос на дискусијата на пратениците од опозицијата во периодот јануари – јуни 2022, 41% се карактеризира со слаба аргументираност, додека во 53% од нивните дискусии не користеле воопшто аргументи. Во споредба со минатиот период, кај опозицијата е забележано зголемување од 3 процентни поени во однос на бројот на дискусии во кои слабо аргументира (јули – декември 2021, 38%). Во 5% од дискусијата пратениците од опозицијата користеле еден аргумент, додека во 8 пратеници/чки во нивните излагања користеле два или повеќе аргумента, што е во линија со извештајот од минатиот период на известување.

Опозицијата и власта не се разликуваат значително во нивото на аргументација во нивните излагања во законодавниот дом.

Опозицијата и власта не се разликуваат значително во нивото на аргументација во нивните излагања во законодавниот дом.

Графикон 6. Степен на аргументираност на дискусиите според политичка припадност (%)

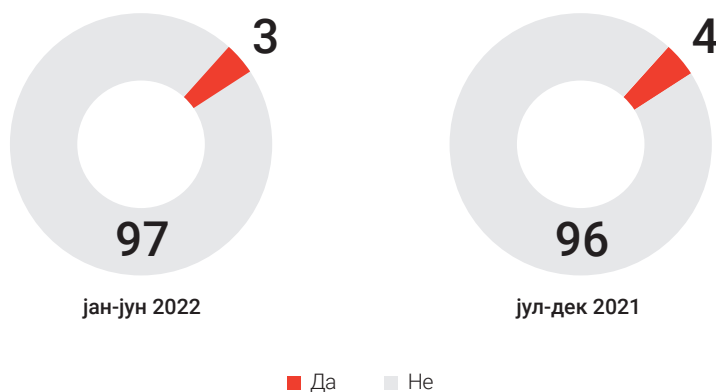
Аргументи, според методологијата што ја разви Институтот за демократија за набљудување на квалитетот на дебатата во Собранието, се дефинираат како разумен (образложен) обид да се убеди публиката да прифати одредена гледна точка за дебатлива теза, односно аргументот е причина зошто пратениците поддржуваат или напаѓаат одредена теза. За аргументиран говор се смета тоа излагање што содржи тврдење – наслов на аргументот, реченица со која нешто се тврди; објаснување – разјаснување и поврзување на тврдењето и неговата суштина, односно

Пратениците во само 3% од набљудуваните дискусии користеа факти од истражувања, искуство, документи и други релевантни извори како дел од нивното образложение, со што се потврдува генералниот низок степен на аргументирање.

разложување и проникнување во суштината на аргументот и случајот; и докази – со тоа што аргументот би бил само празна фраза доколку не постои валидна и силна поткрепа со докази. **Со цел разглобување и подобро согледување на различните елементи на аргументите користени за време на дискусијата во Собранието, од април 2021 година, со дополнителна алатка во прашалникот за набљудување на квалитетот на дебатата се вклучи и обележувањето на фактите што пратениците ги користат во нивните говори. Овие факти можат да бидат докази од истражувања, искуство, документи и други релевантни извори, како суштински дел од целосниот аргумент.**

Во однос на набљудуваните седници одржани **во периодот јануари – јуни 2022**, од страна на пратениците, во 97% од набљудуваните дискусии, не беа користени факти од истражувања, искуство, документи и други релевантни извори како дел од нивното образложение за тоа зошто поддржуваат или не одреден акт. Само во 3% од набљудуваните дискусии во овој период е забележано користење факти од страна на пратениците што го потврдува генералното ниско ниво на аргументација.

Графикон 7. Дали пратеникот/пратеничката користи факти од истражувања, искуство, документи и други релевантни извори? (%)

■ ОДГОВОРНОСТ

Во однос на тоа како пратениците одговараат на упатени аргументи од страна на други пратеници, набљудувањето забележува дека во само 10% од нивните излагања, пратениците соодветно ги адресирале аргументите, односно пратеникот/пратеничката директно одговорил/а на аргументи што претходно му ги упатил друг учесник во дискусијата. Понатаму, во 24% од дискусијата пратениците делумно одговараа на упатените аргументи, а делумно ги извртуваа или игнорираа. Во 11% од случаите аргументите не беа игнорирани, но беа извртени, додека во 9% аргументите на другите пратеници беа целосно игнорирани. Во 46% од случаите немаше упатени аргументи

или прашања од други пратеници, што посочува на генерално ниско ниво на дискусија. Споредено со минатиот период на набљудување, јули – декември 2021 година, може да се забележи дека нивото на дискусија во однос на ова прашање, останува релативно непроменето, со тоа што во овој период на набљудување намалено е експлицитно игнорирање на аргументите на другите пратеници од страна на пратеникот/пратеничката на говорница, а зголемено е за 3 процентни поени соодветното адресирање.

Во само 10% од нивните излагања, пратениците соодветно ги адресирале аргументите, односно пратеникот/чката директно одговорил/а на аргументи што претходно му ги упатил друг учесник во дискусијата.

Графикон 8. Одговорност на пратениците (%)

Анализирано според политичката припадност на пратениците, произлегува дека пратениците од мнозинството адресираа соодветно аргументи во 12% од дискусијата. Кај пратениците од опозицијата тоа е забележано во 10% од дискусиите.

Пратениците од опозицијата во 28% од нивната дискусија одлучија делумно да одговараат на упатените аргументи, делумно да ги извртуваат или игнорираат, додека пратениците од мнозинството тоа го направија во 20% од дискусијата. Мнозинството во 9% од дискусијата не ги игнорираа аргументите, но ги извртија, додека опозицијата истото го направи во 12% од нивните излагања.

Мнозинството ги игнорираше аргументите на другите учесници во 11% од дискусијата, додека опозицијата ги игнорираше аргументите на другите во 8% од нивните излагања.

Во 38% од дискусијата на власта и во 51% од дискусијата на опозицијата не беа упатени аргументи или прашања од други говорници на кои можат да одговорат или да ги адресираат.

Во 38% од дискусијата на власта и во 51% од дискусијата на опозицијата не беа упатени аргументи или прашања од други говорници на кои можат да одговорат или да ги адресираат, што укажува на ниска вклученост на мнозинството во дискусијата.

Графикон 9. Одговорност според политичка припадност (%)

■ СИЛА НА ПОДОБАР АРГУМЕНТ

Во овој период на известување, во набљудуваните **дискусии не беше забележана промена на став кај пратениците поради подобри аргументи на соговорниците или било која друга причина**, што означува влошување во споредба со минатиот период кога промена на став беше забележана кај 9 пратеници. Во 58% од дискусиите не е забележана никаква референца за квалитетот на аргументите на другите пратеници, што е за 6 процентни поени повеќе од претходниот период. Во 7% од дискусиите кај пратениците немаше промена на став поради тоа што пратениците имаа иста позиција и искажаа признание за вредноста на аргументите на своите сопартисјаци. Исто така, во 4% од дискусијата, пратеници од различна политичка опција, иако не ја менуваа својата позиција,

сепак го признаваа квалитетот и вредноста на аргументи на своите соговорници од други партии. Во 31% од дискусијата пратениците останаа на својот став и не ја признаа вредноста на аргументите на говорниците од другите политички опции. **Генерално нема значително поместување во однос на ова прашање споредено со претходните периоди на набљудување.**

Во овој период на известување, во набљудуваните **дискусии не беше забележана промена на став кај пратениците поради подобри аргументи на соговорниците или било која друга причина**, што означува влошување во споредба со минатиот период кога промена на став беше забележана кај 9 пратеници.

Графикон 10. Сила на подобар аргумент на пратениците (%)

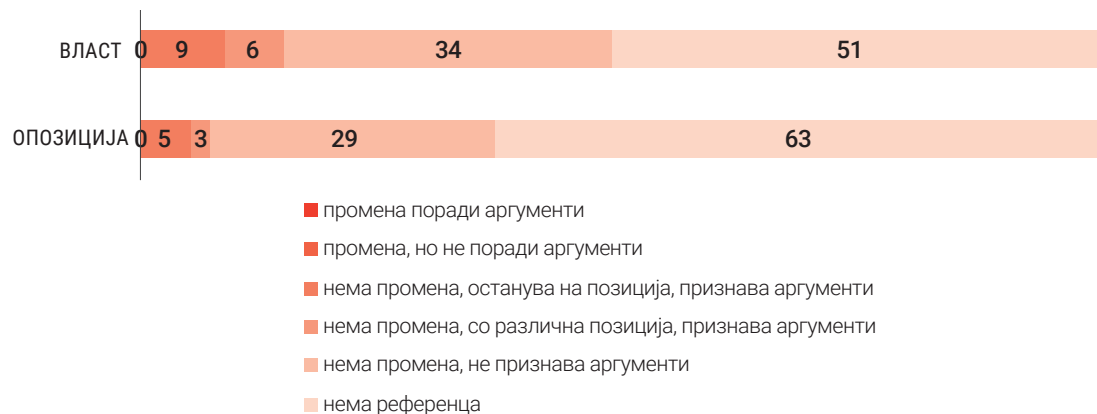
Доколку според партиската припадност на пратениците се анализира отвореноста кон аргументите на другите учесници на седниците, може да се заклучи дека двете страни повеќе се фокусираа на искажување на нивните ставови. Во 63% од дискусијата на мнозинството и 51% на опозицијата, пратениците не се осврнаа на аргументите на другиот.

Во дискусиите на мнозинството, во 34% од случаите немаше промена на став и не се призна вредноста на аргументите на говорниците од другата опција, истото се случи и со дискусиите на опозицијата (29%). Во 6% од дискусијата, мнозинството иако со различна позиција, сепак ја признаа вредноста на аргументите на другиот. Слично постапи и опозицијата во 3% од нивната дискусија. Пратениците од власта (9%) и опозицијата (5%) беа согласни и со позициите на нивните сопартијци и експлицитно ги признаа нивните аргументи.

Пратениците од власта и опозицијата не го сменија својот став по ниедно прашање поради убедливоста на аргументите на нивните соговорници.

Пратениците од власта и опозицијата не го сменија својот став по ниедно прашање поради убедливоста на аргументите на нивните соговорници.

Графикон 11. Сила на подобар аргумент според политичка припадност (%)

■ ИЗВЕШТАИ НА НЕЗАВИСНИ И РЕГУЛАТОРНИ ТЕЛА

Од јули до декември 2021 година, беше набљудувано разгледувањето на 22 извештаи од независни и регулаторни тела поднесени до Собранието. **За 15 извештаи воопшто не се водеше дискусија во пленарните и комисииските седници, туку тие беа само презентирани од страна на подносителите, додека за 7 извештаи од независни и регулаторни тела пратениците развија дискусија во комисииските и пленарните седници и тие подлежат на одредено ниво на контрола.** За разлика од минатиот период, овој период пратениците не се вклучија активно во дискусија и разгледувањето на поголем број извештаи, за кои е исклучително важно да се разгледуваат во Собранието, со цел поголема транспарентност на работата на извршната власт, со тоа што граѓаните би имале поголем увид во работата на независните и регулаторните тела.

Табела 1. Извештаи од независни и регулаторни тела

1	Годишен извештај за работата на Јавните обвинителства на Република Северна Македонија за 2020 година	7	Годишен извештај на Народниот правобранител за степенот на обезбедувањето почитување, унапредување и заштита на човековите слободи и права во 2021 година
2	Извештај за реализација на Судскиот буџет за 2020 година	8	Годишен извештај за работата на Советот на јавните обвинители на Република Северна Македонија за 2020 година
3	Годишен извештај за работата на Судскиот совет на Република Северна Македонија за 2021 година	9	Годишен извештај за работа на Јавното радиодифузно претпријатие Македонска радио-телевизија за 2021 година
4	Годишен извештај за работата на Судскиот совет на Република Северна Македонија за 2020 година	10	Годишен извештај за работа на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги за 2020 година
5	Годишен извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата за 2021 година	11	Годишен извештај за работењето на Агенцијата за супервизија на осигурување за 2020 година
6	Годишен извештај за работата на Државната комисија за одлучување во втор степен во областа на инспекцискиот надзор и прекршочната постапка за 2021 година	12	Годишен извештај за работењето на Оперативно-техничката агенција за 2021 година

■ Не беа разгледани

■ Беа разгледани

ПОЧИТ, ПРЕКИНИ И ОГРАНИЧУВАЊА

V. ПОЧИТ, ПРЕКИНИ И ОГРАНИЧУВАЊА

■ ОДНОС КОН АРГУМЕНТИТЕ И ЛИЧНОСТА НА ПРАТЕНИЦИТЕ ОД ДРУГА ПАРТИЈА

Покажувањето различни форми на непочитување кон говорниците или нивните аргументи може да ја смени евентуално коректната атмосфера, која е основен предуслов за развивање рационална и аргументирана дебата. Истовремено, може да го смени текот на дискусијата и фокусот на пратениците од аргументите да се насочи кон напади и навреди, со што дополнително се поларизира атмосферата и се оневозможува суштинска дебата.

Споредено со минатите периоди на набљудување, може да се забележи дека односот кон аргументите на пратениците кон нивните колеги од другиот политички табор, останува релативно непроменет.

Овој период, почитување кон аргументите е искажано во само 2% од случаите, додека делумно почитување во 11%.

Делумно непочитување е искажано исто во 8% од дискусијата, а целосно непочитување кон аргументите на другиот е искажано во 3%. **Споредено со минатиот период на набљудување јули – декември 2021, може да се забележи дека нивото на однос кон аргументите на пратениците кон нивните колеги од другиот политички табор, останува релативно исто.** Во 76% од дискусиите пратениците не се референцираат на другиот, што е на релативно исто ниво со минатиот период.

Графикон 12. Однос кон аргументите на пратениците од друга партија (%)

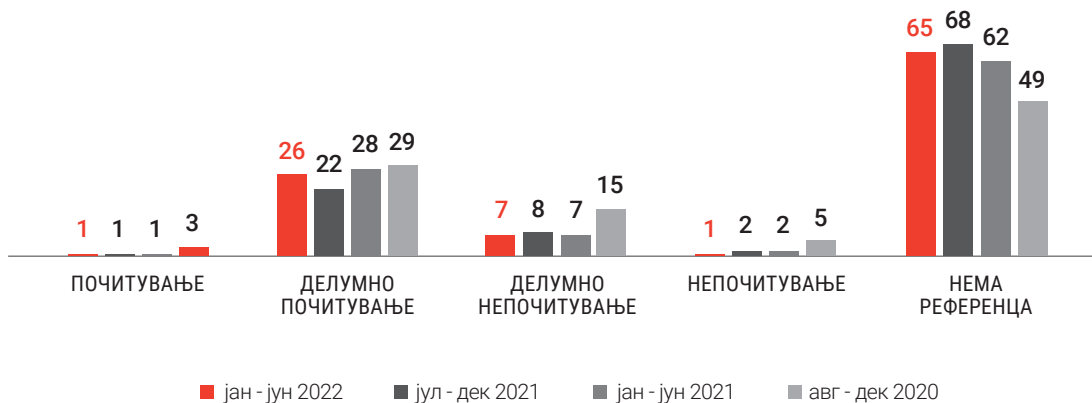
Кога станува збор за односот на пратениците кон личноста на своите колеги од друга политичка опција, **во 1% од дискусијата е искажано почитување, додека во 26% делумно почитување.**

Тоа значи дека пратениците во дискусиите не одолеаја да вметнат подбивни или поблаги навредливи изрази и напади кон личноста на своите колеги од другиот политички табор. **Нивото на делумно почитување е зголемено за 4 процентни поени во споредба со претходниот период на набљудување, јули - декември 2021.** Од друга страна, **во 1% од дискусијата забележано е непочитување, додека во 7% делумно непочитување.** Во овие случаи говорниците во своите дискусии искажаа целосно непочитување кон личноста на други пратеници - употребувајќи навредлив говор. **Споредено со претходниот период, степените на делумно или целосно непочитување кон личноста на пратениците од друга партија останува на речиси исто ниво.** Сепак, разлика е забележана во однос на процентот на говори во кои пратениците воопшто не се референцираат на личноста на своите колеги од друга партија. За разлика од претходниот период кога

во 68% од дискусијата пратениците не искажаа никаков однос кон личноста, овој период ова беше случај во 65% од дискусијата. Ова намалување за 3 процентни поени укажува дека пратениците одлучија во поголема мерка да се осврнуваат кон личноста на другите говорници, во споредба со минатиот период.

За разлика од претходниот период кога во 68% од дискусијата пратениците не искажаа никаков однос кон личноста, овој период ова беше случај во 65% од дискусијата. Ова намалување за 3 процентни поени укажува дека пратениците одлучија во поголема мерка да се осврнуваат кон личноста на другите говорници, во споредба со минатиот период.

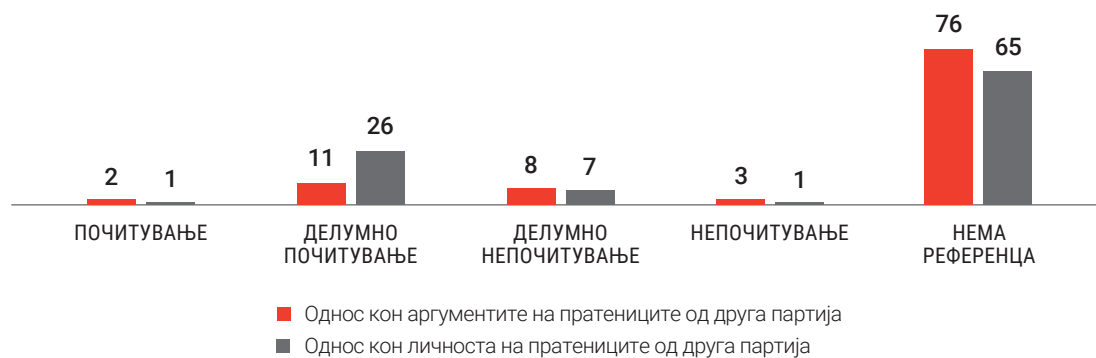
Графикон 13. Однос кон личноста на пратениците од друга партија (%)

Во периодот јануари - јуни 2022 пратениците повеќе се осврнаа кон личноста на соговорникот од друга политичка опција, отколку кон нивните аргументи, што е во линија со праксата што ја имале пратениците од почеток на мандатот во август 2020 година. Тие во 76% од нивната дискусијата не искажаа никаков однос кон аргументите на другиот, додека кон личноста на другиот не искажаа никаков однос во 65% од дискусијата. Овој однос е индикатор дека пратениците во периодот на известување повеќе се осврнуваат кон личните карактеристики на соговорниците, отколку кон суштинско разгледување на нивните аргументи.

Пратениците повеќе се осврнуваат кон личните карактеристики на соговорниците, отколку кон суштинско разгледување на нивните аргументи.

Графикон 14. Однос кон личноста и аргументите на пратениците од друга партија (%)

■ ОДНОС КОН АРГУМЕНТИ И ЛИЧНОСТ СПОРЕД ПОЛИТИЧКА ПРИПАДНОСТ НА ПРАТЕНИЦИТЕ

Пратениците од власта немаа референца во 68% од нивната дискусија, додека во 14% од случаите е забележано делумно непочитување или непочитување. Во 17% од дискусијата забележано е делумно почитување или почитување кон аргументите на опозицијата. Пратениците на опозицијата во 81% од нивните излагања немаа референца, односно не искажаа никаков однос на почитување или непочитување кон аргументите на пратениците од власта. Во 11% од нивната дискусија искажаа делумно непочитување или непочитување кон аргументите на мнозинството, додека делумно почитување или почитување искажаа во 8% од нивната дискусија.

Пратениците на власта и опозицијата во поголем дел од нивните дискусии не се осврнаа кон аргументите на нивните соговорници.

Графикон 15. Однос кон аргументите на другиот според политичка припадност (%)

Во односот кон личноста на другите пратеници, во говорите на власта во 1% е искажано почитување, во 25% делумно почитување, во 8% делумно непочитување, а во 1% непочитување. **Во 65% од дискусиите пратениците од власта немаа референца кон личноста на другите пратеници. Релативно сличен е и односот на пратениците од опозицијата кон личноста на нивните колеги од другиот политички табор.** Така, и тие во 18% од анализираните дискусии искажаа делумно почитување, додека почитување не искажаа воопшто. Во 7% искажаа делумно непочитување и во 1% целосно непочитување. Во 66% од нивната дискусија немаа референца кон личноста на пратениците од другите политички партии.

Пратениците од власта во 9% од нивните дискусии искажаа непочитување или делумно непочитување кон личноста на нивните колеги, додека пратениците од опозицијата тоа го направија во 8% од нивните дискусии.

Графикон 16. Однос кон личноста на другиот според политичка припадност (%)

■ ОДНОС КОН АРГУМЕНТИ И ЛИЧНОСТ СПОРЕД ТИПОТ НА УЧЕСНИЦИ ВО ДИСКУСИЈАТА

Во овој период, пратениците од власта искажаа почитување кон аргументите на надворешните членови во 8% од нивната дискусија, и исто во 15% е искажано делумно почитување. Пратениците од власта не искажаа непочитување кон надворешните учесници во својата дискусија додека во 77% не референцираа на нивните аргументи. **За разлика од власта, опозицијата искажа почитување кон аргументите на надворешните учесници во само 1% од дискусијата, додека**

делумно почитување искажаа во 14% од нивната дискусија. Делумно непочитување искажаа во 9% од дискусијата, додека непочитување кон аргументите на надворешните учесници искажаа во 2% од дискусијата. Пратениците од опозицијата во 74% од нивната дискусија немаа референца кон аргументите на надворешните учесници во дискусијата.

Пратениците од власта искажаа повеќе почитување кон аргументите на надворешните учесници (23%), во споредба со пратениците од опозицијата (15%).

Графикон 17. Однос кон аргументите на надворешни учесници (%)

Кога станува збор за односот на пратениците кон личноста на надворешни учесници, пратениците од власта во 75% од дискусијата немаа референца, во 4% од нивната дискусија искажаа почитување, додека во 20% делумно почитување. Во својата дискусија пратениците од власта не искажаа непочитување кон личноста на надворешните учесници. Од друга страна, пратениците од опозицијата не искажаа целосно почитување кон надворешни учесници во својата дискусија, додека во 21% од дискусијата искажаа делумно почитување – тоа значи дека пратениците во дискусиите не одолеаја да вметнат подбивни или поблаги навредливи изрази и напади кон личноста на надворешните учесници во дискусијата. Во 8% од дискусијата забележано е делумно непочитување, додека во 1% од нивната дискусија е искажано непочитување - во овие случаи говорниците во своите дискусии искажаа целосно непочитување кон личноста на надворешните учесници - употребувајќи навредлив говор. Пратениците од опозицијата не искажаа никаков однос кон личноста на надворешните учесници во 70% од нивните излагања.

Пратениците од власта искажаа почитување или делумно почитување кон личноста на надворешните учесници во 24% од нивната дискусија. Од друга страна, пратениците од опозицијата не искажаа воопшто целосно почитување, додека во 21% од дискусијата искажаа делумно почитување.

Графикон 18. Однос кон личноста на надворешни учесници (%)

Пратениците и во овој, како и во претходните периоди, **ретко користеа приказни, анегдоти, или сведоштва во своите дискусии. Такви елементи се забележани во 2% од дискусиите.**

Во дискусиите **забележан е прекин во само 1% од излагањата на говорниците** од страна на други пратеници. Тоа се прекини во траење од најмногу 10 секунди, предизвикани најчесто од дофрлување кон говорниците од страна на пратеници кои во моментот немаат добиено збор. **Во 3 дискусии (0.1%)**

забележано е ограничување на говорникот во неговото изразување, од кои во 1 говор говорникот укажува дека е попречен, додека во 2 говори се забележува пасивно попречување на говорниците. Во најголем дел од излагањата (57%) на говорниците има гестикации во прилог на нивниот говор, додека во 2% од дискусиите се забележува користење на реквизити во дискусијата. Во 40% нема експлицитни гестикации, додека во 1% гестикациите се насочени кон други.

Пратениците се генерално слободни и неограничени во искажувањето на нивните ставови на говорница.

VI.

**МАРГИНАЛИЗИРАНИТЕ
ГРУПИ ВО СОБРАНИЕТО**

VI. МАРГИНАЛИЗИРАНИТЕ ГРУПИ ВО СОБРАНИЕТО

При набљудувањето на квалитетот на дебата во Собранието, во анализата ги вклучивме и маргинализираните групи и колку пратениците се осврнуваат на нивните потреби и права во нивните излагања. **Во периодот јануари – јуни 2022 година, во 89,9% од нивните излагања, пратениците не се осврнуваат на правата и потребите на маргинализираните групи. Забележано е дека пратениците во најголем дел од нивните излагања не се осврнуваат кон правата на маргинализираните групи, доколку специфично не се дискутира за одреден закон или тема на дневен ред поврзано за нивните права.** Имајќи предвид дека по-

голем дел од законите различно влијаат врз различни групи граѓани, при разгледување на точките на дневен ред, пратениците треба да се осврнуваат на повеќе аспекти кои потенцијално можат да влијаат врз граѓани од маргинализираните групи. Во набљудуваните дискусии во овој период, **најмногу вклучени во дискусијата, иако во мал процент, се младите (4,4%), жените (2,5%) и лицата со попреченост (0,9%),** додека воопшто не биле вклучени самохраните родители, а припадниците на ЛГБТИ+ заедницата беа застапени во само 5 говори.

Пратениците во најголем дел од нивните излагања не се осврнуваат кон правата на маргинализираните групи, доколку специфично не се дискутира за одреден закон или тема на дневен ред поврзано за нивните права.

Табела 2.

Маргинализираните групи	Излагања (%)	Излагања (број)
Лица со попреченост	0.9	19
Корисници на социјална помош	1.2	25
Невработени	0.4	9
Стари	0.3	7
Роми	0.4	8
Самохраните родители	0	0
ЛГБТ+	0.2	5
Жени	2.5	50
Жители на рорални области	1.2	24
Млади	4.4	89
Друго	2.1	43
Нема осврнување на маргинализираните групи	89.9	1825

VII.

ДЕМОГРАФИЈА НА ГОВОРНИЦИ

VII. ДЕМОГРАФИЈА НА ГОВОРНИЦИ

Демографската структурата на говорниците, во однос на етничка припадност, пол, образование и изборна единица на говорниците останува генерално иста во споредба со претходниот период јули - декември 2021. Она што треба да се потенцира е дека и во овој период на набљудување на дебатата учеството на жените во дискусијата е на високи 42%, и се задржува на релативно исто ниво како во периодот јули - декември 2021, што претставува највисоко учество во споредба со сите претходни периоди на набљудување.

Учеството на жените во дискусијата е на високи 42% и се задржува на релативно исто ниво како во периодот јули - декември 2021, што претставува највисоко учество во споредба со сите претходни периоди на набљудување.

Графикон 19. Демографска структура на пратеници говорници (%)

VIII.

ПРЕПОРАКИ

VIII. ПРЕПОРАКИ

Културата на дебатирање на пратениците во нашето Собрание, поткрепена со јасни и цврсти аргументи со кои директно се поддржува застапуваниот став, е на релативно ниско ниво. **Извештаите на Институтот за демократија за квалитетот на дебатата во актуелниот парламентарен состав (избран со изборите во јули 2020 година), укажуваат дека доминантен број од дискусиите што се одвиваат во Собранието се генерално слабо аргументирани.** Со други зборови, најголем дел од позициите кои пратениците ги застапуваат во Собранието, не се засновани на докази и во однос на нив не се понудени соодветни образложенија. **Ваквата состојба, објективно е восприемена и од страна на граѓаните, мнозинството од кои го процениле ниското ниво на аргументираност во излагањата на пратениците, оценувајќи дека тие ретко или никогаш не користат аргументи во своите говори.**⁹

Од овие причини, неопходно е зголемување на квалитетот на дебатата и нивото на аргументираност на говорите на пратениците во Собранието. Овој извештај за квалитет на дебата во оваа секција вклучува неколку препораки, но и достапни алатки кои им стојат на располагање на пратениците за постигнување на повисоко ниво на квалитет на дебата.

Зголемување на информираноста и знаењата за темите што се предмет на дискусија, како и подобрување на дебатните и ораторските вештини на пратениците значително можат да придонесат кон поквалитетна дебата во Собранието. Парламентарниот Институт (ПИ) и Парламентарната буџетска канцеларија (ПБК) кои функционираат во рамките на Собранието, нудат услуги со кои може да се адресираат овие потреби на пратениците. Имено, ПИ и ПБК вршат истражувања на теми од интерес на пратениците, додека ПИ нуди и едукација и обуки во специфични области. Од овие причини, потребно е поголемо и поефективно искористување на услугите на ПИ и ПБК.

9 Просечни вредности за периодот 2020 – 2021, добиени од извештаите: „Резултати од теренска анкета за перцепциите на граѓаните за работата на Собранието“ (2020) ИДСЦС. „Резултати од теренска анкета за перцепциите на граѓаните за работата на Собранието“ (2021) ИДСЦС.

Собранието треба да биде вклучено во процесот на Проценка на влијанието на регулативата (ПВР), преку што значително би се зголемиле квалитетот и аргументираноста на дискусиите.

ПВР придонесува кон подобрување на квалитетот на одлучување за регулативите, обезбедувајќи информации за ефектите и последиците од новите регулаторни мерки, и врши проценка и следење на постоечките регулативи. Оваа алатка се користи од страна на Владата, како доминантен предлагач на законски решенија во државата, но не и од страна на Собранието. Од овие причини, Собранието е ставено во улога на евалуатор на владините предлози, но е генерално недоследно во оваа улога, бидејќи аргументацијата на пратениците е недоволно фокусирана на содржината на предложените регулативи или дискусијата е слабо аргументирана.¹⁰ Оттука, примена на ПВР во Собранието и активно практикување на ПВР од пратениците како предлагачи на законски решенија, ќе овозможи поаргументирана дискусија и носење информирани одлуки.¹¹

Пратениците треба внимателно и минимално да ја користат скратената постапка и постапката на разгледување на предлог-законите со европското знаменце.

Скратената и итната постапка го намалуваат времето за дебата, предвидуваат пократки рокови за завршување на дискусијата, а во некои случаи се гласа и без дискусија. Ограничување на дискусијата во Собранието е предвидено и за предлог-законите за кои се употребува европското знаменце, со кое се означува хармонизација на закон со легислативата на Европската Унија.¹² Злоупотребата на овие механизми ја ограничува дебатата меѓу пратениците, негативно се одразува врз нејзиниот квалитетот, го ускратува правото на говор на пратениците и ги лишува од донесување информирани одлуки. Ваквата злоупотреба неизбежно резултира со избрзани и неподобни законски решенија.

Суштински е пратениците да се надградат со стручност и разбирање за влијанието на законите врз животот на различни групи граѓани.

Делумно, тоа можат да го постигнат со користење на анализите на Парламентарен институт и Парламентарната буџетската канцеларија (ПБК). Дополнително, потребно е исто така да ги побараат ПВР-извештаите подготвени од страна на Владата и да се консултираат со искусни собраниски службеници, граѓаните и невладиниот секторот за влијанието на законите. Во текот на дебатата додатна вредност е користењето *примери* од искуства, грижите или интересите на избирачите (канцеларија за комуникација со граѓани, лични приказни, медиумски стории, локални бизниси), како и реагирање и соодветно справување со *сексистички или дискриминаторски* забелешки или говор во Собранието.

10 Димески, Јане, „Рововска дебата – анализа на квалитетот на дискусијата во Собранието јуни 2014 – мај 2015“, ИДЦЦ, (2015), достапно на <<https://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2009/08/rovovska-debata-mk.pdf>>

11 Близнаковски, Јован „Компаративни добри практики на примена на ПВР и можност за нивна имплементација во Македонија“, ИДЦЦ, (2017), достапно на: <<https://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2017/10/WEB-Компаративни-добри-практики-на-примена-на-ПВР-и-можности-за-нив-на-имплементација-во-Македонија.pdf>>

12 Димитриевски, Дејан „Донесување на закон по скратена или по итна постапка“ Парламентарен институт, (2017) достапно на: <<https://www.sobranie.mk/content/PI/>>

Пратениците, освен експертизата на ПИ и ПБК, имаат неколку алатки на располагање за зајакнување на капацитетите за разгледување и дебатирање по закони, меѓу кои и обуките што ги нуди Програмата за парламентарна поддршка (ПСП), поддржана од страна на Швајцарската агенција за развој и соработка (СДЦ). Оваа програма на пратениците им овозможува обуки за анализа на политики и усогласување со ЕУ-законодавство, обуки за анализа на влијанието на законите (ПВР), влијанието врз родовата еднаквост и буџетските импликации на законите, симулации на ПВР за собраниската служба и собраниски канал, поддршка на Собранието за вклучување на ПВР за предложени закони, како и јакнење на знаењата и вештините за водење аргументирана дебата, вклучувајќи и вештини за јавно говорење и соработка со медиумите.

Конечно, потребно е воведување календар на седници по примерот на парламентите на западноевропски земји. Преку календарот на седници ќе се овозможи предвидливост на работата на Собранието како и повеќе време на пратениците за спремање околу точките на дневен ред. Со времето на располагање и поголемата предвидливост, пратениците ќе можат навремено да се информираат околу предлог-законите, измените и дополнувања на закони, извештаи на регулаторни и независни тела и други акти во Собранието. Предвидливоста на седниците ќе придонесе за поквалитетна и аргументирана дискусија.

IX. ПРИЛОГ 1 – ИНДЕКС НА КВАЛИТЕТ НА ДЕБАТА

Индексот на квалитет на дебата е композитен индекс составен од повеќе индикатори кои произлегуваат од набљудувањето на дебата. Индексот настанува низ неколку фази каде последната е збир од пондерирани вредности на поединечните индикатори. Во индексот влегуваат:

Табела 1.

Име	Скала	Учество во финалниот збир (%)
Степен на образложение	[-1:1]	20
Опфат на образложение	[-1:1]	5
Одговорност	[-1:1]	20
Сила на подобар аргумент	[-1:1]	20
Однос кон учесници од друга партија	[-1:1]	10
Однос кон аргументи на учесници од друга партија	[-1:1]	10
Однос кон надворешни учесници	[-1:1]	2,5
Однос кон аргументи на надворешни учесници	[-1:1]	2,5
Прекин	[-1:1]	5
Ограничување	[-1:1]	5

За потребите на индексирање, кај секој од индикаторите беа доделени оценки за поединечните категории. Оценките се дадени во следната табела:

Табела 2.

Степен на образложение	оценки	Опфат на образложение	оценки
повеќе од 2 аргумента	4	апстрактни принципи	2
2 аргумента	3	општо добро	2
1 аргумент	2	други групи	1
слабо	0	сопствена група	1
нема	-2	неутрално	0

Одговорност	оценки
адресира аргументи соодветно	2
делумно ги игнорира, извртува, адресира аргументите	1
не се упатени аргументи прашања од друг говорник	0
игнорира аргументи	-1
не игнорира арг., но ги извртува	-2

Сила на подобар аргумент	оценки
промена поради аргументи	5
нема промена, со различна позиција, признава аргументи	3
нема промена, останува на позиција, признава аргументи	1
нема промена, не признава аргументи	0
Промена, ама не поради аргументи	0
нема референца	0

Однос кон учесници од друга партија	оценки
експлицитно почитување	2
почитување	2
делумно почитување	1
нема референца	0
делумно непочитување	-1
непочитување	-2

Однос кон надворешни учесници	оценки
експлицитно почитување	2
почитување	2
делумно почитување	1
нема референца	0
делумно непочитување	-1
непочитување	-2

Однос кон аргументи на учесници од друга партија	оценки
експлицитно почитување	2
почитување	2
делумно почитување	1
нема референца	0
делумно непочитување	-1
непочитување	-2

Однос кон аргументи на надворешни учесници	оценки
експлицитно почитување	2
почитување	2
делумно почитување	1
нема референца	0
делумно непочитување	-1
непочитување	-2

Ограничување	оценки
нема	0
има пасивно попречување	-1
има говорникот укажува дека е попречен	-1
има физички прекин	-2
делумно непочитување	-1

Прекин	оценки
нема прекин	0
има прекин	-1

Секој од овие индикатори беа линеарно трансформирани во подиндекси на скала од -1 до 1 водејќи сметка при трансформацијата оригиналната оценка да не го загуби позитивниот или негативниот знак. Оттука универзалната формула на трансформација е:

$$i = \frac{2 \times \text{indicator}}{(\max - (-\max))}$$

за сите индикатори, освен за прекин и ограничување бидејќи кај овие два индикатора апсолутната вредност на најниската можна оценка е поголема од вредноста на највисоката можна оценка. Оттука формулата е:

$$i = \frac{2 \times \text{indicator}}{(|\min| - (\min))}$$

Откако ќе се пресметаат подиндексите на поединечните индикатори, за пресметка се пресметува збир preDQI со пондерирани вредности на подиндексите според учеството дадено во табела 1. За полесна прегледност финалниот DQI се трансформира линеарно во скала од 1 до 10 според следната формула:

$$DQI = \frac{(10 - 1)}{(1 - (-1)) \times (\text{preDQI} - 1) + 10}$$

Овие пресметки и трансформации се прават за секој говор поединечно, а во извештајот се пренесува аритметичката средина на сите говори од набљудуваниот период.

ИНФОРМАЦИИ ЗА ПРОЕКТОТ

Швајцарската Програма за парламентарна поддршка (ПСП) ќе ги поддржи напорите на Собранието на Република Северна Македонија за независност преку градење консензус, структурни реформи и градење на капацитетите во институционалниот развој на Собранието; во неговите законодавни и надзорни улоги и во неговата институционална транспарентност и отчетност.

ПСП се спроведува од страна на Националниот демократски институт, Институтот за демократија „Социетас Цивилис“ - Скопје и Центарот за управување со промени, за поддршка на стратешкото планирање на Собранието; за реформи во управувањето со човечките ресурси; за подобрена проценка на влијанието на регулативата и процесите за набавка; за посветеност кон отворени податоци и преку мерењето на јавното мислење и следењето на напорите за реформи, вклучително и за поголемо граѓанско ангажирање во процесите на креирање политики.

ИНФОРМАЦИИ ЗА ИДСЦС

Институт за демократија „Социетас Цивилис“ Скопје (ИДСЦС) е тинк тенк организација која го истражува развојот на доброто управување, владеењето на правото и европските интеграции на Северна Македонија. ИДСЦС има мисија да ја помогне граѓанската вклученост во носењето одлуки и да ја зајакне партиципативната политичка култура. Преку зајакнување на слободарските вредности, ИДСЦС придонесува на соживот помеѓу различностите.

ИДСЦС, од јуни 2014, го следи квалитетот на дебатата во Собранието и медиумското известување за работата на Собранието. Набљудувањето во првиот циклус се одвиваше во текот на 10 месеци, односно од јуни 2014 до мај 2015 година. Од септември 2015 година следуваše вториот период на набљудувањето и оценувањето на квалитетот на парламентарната дебата и на медиумското известување, поддржано од Швајцарската агенција за развој и соработка, кој траеше до декември 2017 година. Третиот период на набљудување на квалитетот на дебатата почна во јануари 2018 година и траеше до декември 2019 година. **Од јануари 2020 година, Институтот за демократија ја набљудува работата на Собранието и квалитетот на дебатата во рамките на Програмата за парламентарна поддршка (ПСП).**

Контакт-податоци за ИДСЦС

Адреса: ул. Мирослав Крлежа бр. 52/1 /2,
1000 Скопје
Тел. бр./факс: +389 2 3094 760 ,
електронска пошта: contact@idscs.org.mk

ЛИНК

Ова издание е електронски достапно на:

<https://idscs.org.mk/mk/2022/08/24/%d0%bf%d0%be%d0%b3%d0%bb%d0%b5%d0%b4-%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d0%be%d0%b1%d1%80%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b5-%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d1%88%d1%82%d0%b0%d1%98-%d0%be%d0%b4-%d0%bd%d0%b0%d0%b1%d1%99%d1%83%d0%b4-3/>

